

О.Ф. ГАВРИЛЮК
Л.С. ЗАЛЮБІВСЬКА

ОСНОВИ МЕДСЕСТРИНСТВА

ПРАКТИКУМ

*Друге видання,
виправлене*

ЗАТВЕРДЖЕНО
Департаментом кадрової
політики, освіти і науки
МОЗ України як навчальний
посібник для студентів вищих
 медичних (фармацевтичних)
навчальних закладів
I–III рівнів акредитації

КІЇВ
ВСВ «МЕДИЦИНА»
2012

УДК 616-085:614

ББК 53.5я73

Г 46

Автори:

Гаврилюк О.Ф. — дир. Погребищенського медичного коледжу, Відмінник охорони здоров'я України, Відмінник освіти України, викладач вищої категорії;

Залюбівська Л.С. — викладач дисципліни “Основи медсестринства” Погребищенського медичного коледжу.

Рецензенти:

Гут Т.М. — заст. дир. з практичного навчання, викладач вищої категорії, викладач-методист, Відмінник освіти України, Кіровоградський базовий медичний коледж ім. Є.Й. Мухіна;

Лесик-Лісна О.А. — викладач-методист, викладач вищої категорії, Львівський державний медичний коледж ім. Андрея Крупинського;

Смачило І.С. — заст. дир. з науково-методичної роботи, викладач вищої категорії, викладач-методист, Львівський державний медичний коледж ім. Андрея Крупинського

Гаврилюк О.Ф.

Г 46 Основи медсестринства. Практикум: навч. посібник / О.Ф. Гаврилюк, Л.С. Залюбівська. — 2-е вид. виправл. — К.: ВСВ «Медицина», 2012. — 352 с.
ISBN 978-617-505-223-5

Навчальний посібник відповідає навчальній програмі «Основи медсестринства».

У посібнику містяться теоретичний матеріал, що виноситься на практичні заняття, зразки дидактичних матеріалів, які можуть забезпечити як поглиблення і закріplення знань, так і контроль їхнього рівня, зокрема, схеми, таблиці, пустографики, завдання для письмового та усного контролю, ситуаційні задачі, тестові завдання; матеріали для організації позааудиторної самостійної роботи студентів.

Для студентів вищих медичних навчальних закладів I—III рівнів акредитації.

**УДК 616-085:614
ББК 53.5я73**

ISBN 978-617-505-223-5

© О.Ф. Гаврилюк,
Л.С. Залюбівська, 2010, 2012
© ВСВ «Медицина», 2012

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета посібника — формування фахових умінь та практичних навичок з основ медсестринства. Цей посібник допоможе студентові у підготовці до практичних занять, адже формування медичної сестри нового покоління вимагає нового підходу до викладання дисципліни. Більше уваги приділяється виявленню проблем пацієнтів, медсестринській опіці, задоволенню потреб пацієнтів, міжособистісному спілкуванню, а не формальному виконанню маніпуляцій.

Основні завдання: засвоїти теоретичні знання і практичні уміння й навички з питань професійного спілкування, спостереження і догляду за пацієнтами, виконання медичних маніпуляцій згідно зі стандартами та правилами інфекційної безпеки, профілактики професійних захворювань та внутрішньолікарняної інфекції; сформувати у студентів активну позицію щодо здорового способу життя.

Надання якісного догляду пацієнтам та оцінення його результатів можлива тільки на основі стандартів якості. Підготовка спеціалістів має ґрунтуватися на засадах проблемного навчання, що сприятиме формуванню професійного, логічного мислення.

Основи медсестринства як навчальна дисципліна:

— ґрунтуються на попередньо вивчених дисциплінах «Анатомія людини», «Фізіологія», «Мікробіологія», «Основи латинської мови з медичною термінологією», «Медична біологія», «Фармакологія та медична рецептура», «Основи профілактичної медицини», «Основи психології та міжособове спілкування», «Історія медицини та медсестринства»;

— забезпечує оволодіння навичками догляду за пацієнтами;

— закладає студентам фундамент для подальшого засвоєння ними знань та вмінь з циклу професійної та практичної підготовки

Пояснювальна записка

(медсестринство у внутрішній медицині, педіатрії, хірургії, при інфекційних хворобах тощо).

Практичні заняття передбачають:

- засвоєння практичних навичок догляду та спостереження за пацієнтами;
- виконання лікарських призначень;
- розв'язання ситуаційних задач з виявлення проблем пацієнта, складання та реалізацію плану медсестринських втручань, оцінювання якості догляду за пацієнтами.

Після вивчення дисципліни *студент має знати:*

- історію розвитку та становлення сестринської справи;
- структуру лікувально-профілактичних закладів;
- роль медичної сестри в системі охорони здоров'я;
- права та обов'язки медичної сестри;
- визначення санітарно-протиепідемічного режиму, його мету та засоби досягнення;
- чинні накази Міністерства охорони здоров'я України;
- види й методи дезінфекції та стерилізації;
- основні потреби людини;
- основні поняття та положення медсестринських моделей;
- основи медсестринського процесу;
- правила приймання та санітарного оброблення пацієнтів;
- визначення лікувально-охоронного режиму, шляхи його забезпечення;
- основні принципи лікувального харчування;
- вимоги до особистої гігієни пацієнтів;
- особливості спостереження за пацієнтами під час гарячки;
- особливості спостереження та догляду за пацієнтами з порушенням функції органів дихання, кровообігу, травлення, сечовиділення;
- особливості догляду за тяжкохворими та вмираючими;
- методи найпростішої фізіотерапії;
- правила зберігання та роздавання ліків;
- правила виконання ін'єкцій;
- особливості підготовки та проведення лабораторних, рентгенологічних та інших методів дослідження пацієнтів;
- основні види медичної документації та правила їх оформлення;
- основи медичної етики й деонтології;
- основи санології.

Пояснювальна записка

Студент має вміти:

- проводити приймання та санітарне оброблення пацієнтів;
- транспортувати і перекладати пацієнта;
- проводити дезінфекцію та стерилізацію інструментарію та предметів догляду;
- проводити передстерилізаційне оброблення;
- забезпечити інфекційну безпеку пацієнта та медичної сестри;
- годувати тяжкохворого;
- вимірювати температуру тіла, частоту дихальних рухів, пульс, артеріальний тиск, добовий діурез;
- здійснювати догляд за шкірою, очима, вухами, носом, ротовою порожниною у тяжкохворого;
- промивати шлунок;
- проводити очисну, сифонну, лікувальну клізми;
- вводити газовивідну трубку;
- проводити катетеризацію сечового міхура;
- подавати судно та сечоприймач;
- підмивати тяжкохворого;
- здійснювати профілактику та лікування пролежнів;
- виконувати постановку банок, гірчичників, компресів, грілки, міхура з льодом, п'явок;
- застосовувати лікарські засоби для зовнішнього, ентерального введення;
- виконувати внутрішньошкірні, підшкірні, внутрішньовенні ін'єкції та краплинні вливання;
- підготувати пацієнта і провести взяття матеріалу для лабораторного дослідження;
- підготувати пацієнта і брати участь у рентгенологічних та ендоскопічних дослідженнях;
- надавати першу медичну допомогу при невідкладних станах;
- професійно спілкуватися;
- надавати рекомендації щодо здорового способу життя, загартування, рухової активності, раціонального харчування, активного довголіття, планування сім'ї;
- навчити пацієнта та членів його родини самодіагностичну та взаємодогляду;
- оформлювати медичну документацію;
- здійснювати та документувати медсестринський процес.

Пояснювальна записка

Студентові має бути відомо про:

- досягнення медицини та медсестринства, що впроваджуються в практику охорони здоров'я;
- нові лікарські засоби та методи їхнього застосування, нові методи діагностики та лікування захворювань;
- екологічний та санітарно-епідеміологічний стан регіону, країни.

Модуль I

ОСНОВИ МЕДСЕСТРИНСТВА.

ЗАГАЛЬНИЙ ДОГЛЯД ЗА ПАЦІЄНТАМИ

« _____ » 20__ р.

Практичне заняття № 1

**Типи лікувально-профілактичного закладу,
структурата та функції. Роль медичної сестри
в задоволенні потреб пацієнта**

Мета заняття

Знати:

- структуру поліклініки, її функції, медсестринський персонал, види медичної документації. Обсяг роботи медсестринського персоналу. Особливості роботи дільничних медичних сестер. Роль медичних сестер у пропаганді здорового способу життя та профілактиці захворювань, проведенні медичних оглядів та диспансеризації населення. Структуру та функції дитячої та жіночої консультації, пункту охорони здоров'я;
- типи лікарень, їхні функції. Структурні підрозділи стаціонару, їхні функції та режим роботи. Посадові обов'язки медсестринського персоналу лікарні. Внутрішній розпорядок лікарні;
- структуру і штат терапевтичного відділення лікарні. Медсестринський пост, його оснащення та документацію. Правила передачі чергувань медсестер. Обсяг роботи постової медичної сестри.

Уміти:

- організувати робоче місця медичної сестри;
- облаштувати медсестринський пост (ознайомлення з документацією стаціонару та поліклініки).

Модуль I

План підготовки до заняття

№	План	Література
Теоретичні завдання		
1	Структура поліклініки, її функції, медсестринський персонал, види медичної документації.	<i>Пасечко Н.В., Лемке М.О., Мазур П.Є. Основи сестринської справи. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. — С. 162—180</i>
2	Обсяг роботи медсестринського персоналу.	<i>Губенко І.Я., Шевченко О.Т., Бразалій Л.П. та ін. Медсестринський процес. Основи сестринської справи та клінічного медсестринства. — К.: Здоров'я, 2001. — С. 17—19</i>
3	Особливості роботи дільничних медичних сестер.	
4	Роль медичних сестер у пропаганді здорового способу життя та профілактиці захворювань, проведені медичних оглядів та диспансеризації населення.	
5	Структура та функції дитячої та жіночої консультації, пункту охорони здоров'я.	
6	Типи лікарень, їхні функції. Структурні підрозділи стаціонару, їхні функції та режим роботи.	
7	Посадові обов'язки медсестринського персоналу лікарні. Внутрішній розпорядок лікарні.	
8	Структура та штат терапевтичного відділення лікарні. Медсестринський пост, його оснащення та документація.	
9	Правила передачі чергувань медсестер. Обсяг роботи постової медичної сестри	
Практичні навички		
1	Організація робочого місця медичної сестри.	<i>Тарасюк В.С., Любарець Г.У., Павленко Е.С. та ін. Алгоритми практичних навичок з догляду за хворими та медичної маніпуляційної техніки. — Вінниця, 1997. — С. 36—39.</i>
2	Облаштування медсестринського поста.	

Основи медсестринства. Загальний догляд за пацієнтами

№	План	Література
3	Ознайомлення з документацією стаціонару та поліклініки	<i>Касевич Н.М. Практикум із сестринської справи. — К.: Здоров'я, 2005. — С. 15—23</i>

Завдання 1

Основні розділи роботи медичної сестри сімейного лікаря

1. Профілактична робота. Спостерігаючи за усіма членами родини медична сестра під керівництвом лікаря, має:

- a) _____ ;
b) _____ .

2. Лікувально діагностична робота:

- a) _____ ;
б) _____ ;
в) _____ .

3. Санітарно-освітня робота: _____ .

Завдання 2

Робота медичних сестер у поліклініці

Медичні сестри в поліклініці працюють у різних спеціалізованих кабінетах, допомагають лікарям у роботі, виконують різні функції, що охоплюють широке коло лікувально-профілактичних заходів.

Разом із веденням медичної документації, підготовкою кабінетів до приймання пацієнтів, виконують обов'язки, що залежать від спеціалізації лікаря, з яким вони приймають пацієнтів.

Дільнична сестра поліклініки є помічником дільничного терапевта у забезпеченні лікувально-профілактичних заходів на дільниці:

1. _____
2. _____

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Модуль I. Основи медсестринства. Загальний догляд за пацієнтами.....	7
Практичне заняття № 1. Типи лікувально-профілактичного закладу, структура та функції. Роль медичної сестри в задоволенні потреб пацієнта	7
Контрольні питання	12
Практичне заняття № 2. Санітарно-протиепідемічний режим лікувально-профілактичного закладу. Дезінфекція.....	14
Контрольні питання	23
Практичне заняття № 3. Стерилізація. Асептика. Антисептика	25
Контрольні питання	32
Практичне заняття № 4. Приймання пацієнта до стаціонару.....	34
Контрольні питання	40
Практичне заняття № 5. Лікувально-охоронний режим. Безпечне лікарняне середовище	43
Контрольні питання	51
Практичне заняття № 6. Роль медичної сестри в підтриманні особистої гігієни пацієнтів	53
Контрольні питання	63
Практичне заняття № 7. Профілактика пролежнів	65
Контрольні питання	69
Модуль II. Задоволення потреби пацієнта	71
Практичне заняття № 8. Задоволення потреб пацієнта у харчуванні та вживанні рідини	71
Контрольні питання	80
Практичне заняття № 9. Задоволення потреб пацієнтів у підтриманні нормальнюю температури тіла.....	82
Контрольні питання	92
Практичне заняття № 10. Методи найпростішої фізіотерапії. Засоби впливу на кровообіг	95
Контрольні питання	106
Практичне заняття № 11. Задоволення потреб пацієнта в нормальному диханні. Оксигенотерапія.....	108

Зміст

<i>Контрольні питання</i>	117
Практичне заняття № 12. Пульс	119
<i>Контрольні питання</i>	123
Практичне заняття № 13. Спостереження та догляд за пацієнтами із захворюваннями серцево-судинної системи	126
<i>Контрольні питання</i>	132
Практичне заняття № 14. Особливості медсестринського догляду за тяжкохворими та агонуючими	135
<i>Контрольні питання</i>	142
Модуль III. Застосування лікарських засобів. Медсестринська етика та деонтологія	145
Практичне заняття № 15. Виписування, зберігання та застосування лікарських засобів	145
<i>Контрольні питання</i>	157
Практичне заняття № 16. Парентеральне введення лікарських засобів.....	159
<i>Контрольні питання</i>	165
Практичне заняття № 17. Внутрішньошкірні та підшкірні ін'екції.....	166
<i>Контрольні питання</i>	175
Практичне заняття № 18. Внутрішньом'язові ін'екції.....	177
<i>Контрольні питання</i>	181
Практичне заняття № 19. Венепункція. Внутрішньовенне струминне введення лікарських засобів	184
<i>Контрольні питання</i>	187
Практичне заняття № 20. Катетеризація периферійних вен	190
<i>Контрольні питання</i>	195
Практичне заняття № 21. Внутрішньовенне краплинне введення лікарських розчинів.....	196
<i>Контрольні питання</i>	201
Практичне заняття № 22. Ускладнення ін'екцій	203
<i>Контрольні питання</i>	208
Модуль IV. Практична діяльність медичної сестри.	
Спостереження та догляд за пацієнтами	210
Практичне заняття № 23. Спостереження та догляд за пацієнтами із захворюваннями травного каналу	210
<i>Контрольні питання</i>	216
Практичне заняття № 24. Клізми	218
<i>Контрольні питання</i>	226
Практичне заняття № 25. Спостереження та догляд за пацієнтами із захворюваннями сечової системи	229
<i>Контрольні питання</i>	236

Зміст

Практичне заняття № 26. Шлункове зондування.....	238
<i>Контрольні питання .....</i>	242
Практичне заняття № 27. Дуоденальне зондування	244
<i>Контрольні питання .....</i>	247
Практичне заняття № 28. Лабораторні методи дослідження.....	249
<i>Контрольні завдання .....</i>	261
Практичне заняття № 29. Рентгенологічні методи дослідження	264
<i>Контрольні питання .....</i>	269
Практичне заняття № 30. Ендоскопічні методи дослідження	272
<i>Контрольні питання .....</i>	277
Практичне заняття № 31. Пункції.....	280
<i>Контрольні питання .....</i>	285
Модуль V. Людські потреби. Медсестринські моделі та процес	288
Практичне заняття № 32. Ієархія людських потреб за А. Маслоу ..	288
<i>Контрольні питання .....</i>	292
Практичне заняття № 33. Медсестринські моделі	294
<i>Контрольні питання .....</i>	296
Практичне заняття № 34. Медсестринський процес (І етап медсестринського процесу)	298
<i>Контрольні питання .....</i>	302
Практичне заняття № 35. Медсестринська діагностика (ІІ етап медсестринського процесу)	303
<i>Контрольні питання .....</i>	306
Практичне заняття № 36. Медсестринські втручання (ІІІ етап медсестринського процесу).....	308
<i>Контрольні питання .....</i>	311
Практичне заняття № 37. Реалізація плану медсестринських втручань (ІV етап медсестринського процесу).....	312
<i>Контрольні питання .....</i>	315
Практичне заняття № 38. Оцінювання якості та корекція медсест- ринських втручань (V етап медсестринського процесу).....	317
<i>Контрольні питання .....</i>	322
Практичне заняття № 39. Ведення медичної документації.....	324
Додатки.....	335
Температурний листок	336
Перелік практичних навичок	338
Перелік питань до іспиту	342
Література	347